

9.54x35.76	1	11	עמוד	11	1	הארץ - כותרת	14/11/2024	92142161-6
כרוניקות של החברה להגנת הטבע החברה להגנת הטבע - 83364								

פני הארץ צפירי רינת

ים עם תחתית

המין האנושי התרגל להתייחס אל החלק היבשתי של כדור הארץ כאל בור בלא תחתית של משאבים שניתן לנצל, ולא חשוב מה יהיו ההשלכות הסביבתיות של ניצול זה. בשנים האחרונות האדם לוטש עיניים גם אל אזורים ימיים, ויוזמות פיתוח עלולות לחולל הרס גם בהם. אם לא תהיה התייחסות אחראית יותר לחלק הכחול של כדור הארץ, התוצאה תהיה דומה למה שמתרחש באזורים נרחבים ביבשה.

בעוד שבועיים יתקיים כיפו כנס בנושא "כלכלה כחולה והסביבה הימית: איומים והזדמנויות". הכנס יעסוק במתח שבין פיתוח כלכלי להגנה על הסביבה הימית. "כלכלה כחולה" הוא השם שניתן לפעילות כלכלית הנשענת על הסביבה הימית ואמורה להתחיל שוב בה. בישראל פועל מרכז לאומי לכלכלה כחולה וחדשנות ימית בשילוב עם המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית של אוניברסיטת חיפה.

הכנס מתקיים ביוזמת כמה גופים ובהם החברה להגנת הטבע, המשרד להגנת הסביבה, רשות הטבע והגנים וכמה מוסדות אקדמיים. לקראת האירוע הכינה החברה להגנת הטבע סקירה שכתבו תנועת שבתאי ואלון רוטשילד על ההשלכות הסביבתיות של פעילות כלכלית בים. הסקירה מתייחסת בעיקר לישראל, אך מתבססת במידה רבה על הניסיון שהצטבר בשנים האחרונות באזורים שונים בעולם.

בישראל יש בשנים האחרונות פעילות נרחבת לניצול הסביבה הימית, הכוללת הרחבת חיפושי נפט וגז והפקתם. בנוסף יש תוכניות להרחבת החקלאות ימית (גידול דגים בכלובי רשתות בים) והקמת מתקני אנרגיה מתחדשת – הנחשבים לענפים המשתלבים בכלכלה הכחולה. בה בעת פועלים ארגוני שמירת הטבע להרחבת השטחים המוגדרים כשמורות טבע ימיות והגנה עליהם מפני השלכות שליליות של פיתוח.

אחד העקרונות המרכזיים של הכלכלה הכחולה הוא: לפתח אותה כתחליף סביבתי יותר לפעילות כלכלית קיימת. על פי הסקירה, כיום התעשיות הקשורות בכלכלה הכחולה אינן מחליפות פעילות בעייתית קיימת, אלא מתווספות אליה. חקלאות ימית למשל, אמורה לצמצם את הפגיעה בדגי הים, אולם היא מתבססת במידה רבה על קמח דגים, המופק מדגים שנתפסו בים. בעיה נוספת היא זיהום הים בהפרשות של הדגים הגדלים בכלובים. זיהום מסוג זה הוביל בעבר להוצאת כלובי הדגים מהים במפרץ אילת.

הכלכלה הכחולה" עלולה להחמיר דווקא את הרס המערכות האקולוגיות בים. נדרש שינוי עמוק בגישה למניעת תוצאה הרסנית כזאת

מתקנים להפקת חשמל מאנרגיות מתחדשות, בעיקר טורבינות רוח, מוקמים כיום בהיקף גדול בכמה אזורים ימיים בעולם. אלא שתשתית זו לא הביאה לצמצום השימוש בדלקי מחצבים. בנוסף, ווגיה, למשל, ניתנה לתעשיית הנפט המקומית הגדרה של תעשייה ירוקה הואיל והיא משתמשת בטורבינות רוח להפקת החשמל הנדרש למתקני קידוח הנפט. כך נוצר מצב אבסורדי שבו מקור אנרגיה נקי נותן הכשר תדמיתי להפקת אנרגיה ממקור מזהם.

פעילות נוספת במסגרת הכלכלה הכחולה היא כרייה בים של חומרים כמו קובלט, ניקל ומגנזיום, הנחוצים לפיתוח מתקני אנרגיות מתחדשות וסוללות להנעת כלי רכב חשמליים. כרייה זו אמורה לבוא במקום כרייה יבשתית, הפוגעת בשטחים בעלי רגישות אקולוגית גבוהה, אבל גם בים מדובר בפעילות הגורמת נזקים קשים לבתי גידול של בעלי חיים ימיים.

הסקירה של החברה להגנת הטבע ופרסומים מדעיים ממחישים שהכלכלה הכחולה עלולה להיהפך לתמריץ נוסף להפיכת הסביבה הימית לבור בלא תחתית של ניצול משאבי טבע, ובכך להחמיר את הרס המערכות האקולוגיות. רק שינוי עמוק בגישה יכול למנוע תוצאה הרסנית כזאת. נדרשת בחינה מראש של ההשלכות הסביבתיות ומציאת חלופות כשמתברר שהכלכלה החדשה יוצרת עומס סביבתי נוסף. כך למשל, יש לוודא שאנרגיות מתחדשות מחליפות שימוש בדלקי מחצבים וכי מיקומן אינו גורם נזק למערכות אקולוגיות בים. בחקלאות הימית יש לבחון חלופות לקמח הדגים, המשמש כיום כמוזון לדגים שהאדם מגדל.

המסר החשוב ביותר הוא, שכלכלה כחולה תלויה במידה רבה בהגנה על משאבי הטבע כדי שיתאפשר להמשיך להפיק מהם תועלת. תירות ימית היא ענף חשוב בכלכלה הכחולה, והיא תלויה בשימור מרחבי הים. שמורות ימיות גדולות כמו אלה שרוצים לקדם בישראל יכולות לעודד פיתוח תירות המבוססת על שיט וצלילה.

גם הפקת מוצרי ביוטכנולוגיה, ובכלל זה תרופות מאורגניזמים ימיים, לא תתאפשר אם בתי הגידול ייהרסו לטובת כרייה או פעילות כלכלית אחרת. חברות גדולות שפיתחו פטנטים למוצרים אלה הגישו בשנים האחרונות בקשות לניצול שטחים גדולים באזורים עמוקים של הים, שבהם מינים רבים שיתאפשר להפיק מהם מוצרים נוספים. ייתכן שחלק מהתגליות של חברות אלה יובילו לפריצת דרך בייצור מזון או תרופות.